EXPOSICIÓ EL MÓN I UN LLIBRE: DE L'ESCRIPTOR AL LECTOR
Palau Moja. Barcelona, 19/4 - 23/6/2007

ELS CAMINS DEL LLIBRE
Una construcció col·lectiva

Pàgines de primeres versions, tant manuscrites com mecanoescrites, de textos, alguns inèdits, de diferents autors.

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

LA BARONESSA

París, desembre, 1909

La baronessa de Z. van N. va acomodar la seva immensa còrpora al volant del Dion-Bouton nou de trinca que havia triat ben a consciència, i amb ull expert, en el darrer Saló de l´Automòbil. Més semblant a la bóta que no pas a l`àmfora, tal com havia escampat irremisiblement un cèlebre boulevardier de l´època, Hélène-Betty-Louise-Caroline, de nom tan opulent com el seu cos, oferia una diana fàcil per a les llengües d´esmolet, més esperonades encara per alguns matisos de la seva vida que ella hauria volgut privada. La pols que aixecava, però, el seu pas, enèrgicament feixuc, no li arribava a enterbolir gens ni mica la mirada, i tanta vèrbola galopant a penes si li arrencava un displicent arronsament d´espatlles. Així, li constava de molt bona tinta -- i la qualitat, en aquests casos sempre val molt més que el preu a què es cotitza -- que una coneguda seva, escriptora de moda, havia malparlat d´ella com d´un monstre elefantesc, enmig d´altres penjaments per l´estil...Però Colette Willy, aquella entranyable burgeseta de províncies,que darrerament alternava la literatura amb el músic-hall, era un ésser deliciós, tan seductora en un camp com en l´altre! Ben aviat, doncs, el seu comentari malèvol va passar a ser, només, en el record d´Hélène, un lleu murmuri, com d´insecte, vagament molest, fins a fondrés sense deixar cap rastre, i sense que la seva autora hagués pogut sospitar mai en la baronessa altres sentiments que una cordialitat immaculada i una admiració fidel. Era ben curiós, però, que aquella sans-coulotte , disposada a ser-ho literalment en alguns escenaris, deien -- i aquí la tinta envermellia de rubor em la seva font -- s´escandalitzés d´aquella manera per uns fets sense cap mena de trascendència; per una anècdota que ella mateixa ja hauria oblidat si no fos per altres circumstàncies ben tristes d´aquell moment: mentre ella i Sacha, amb bigotis i vestidures masculines s´esgargamellaven cridant, a Niça, en ple Carnes-

Maria Mercè Marçal. *La passió segons Renée Vivien*. Barcelona: Columna, 1995.

SALVADOR ESPRIU

No havia entrat mai en una casa com aquella. No era com les cases de l'Eixample que, per a mi, eren el model de casa més familiar, quan jo tenia vint-i-sis anys. La casa dels meus pares, les dels meus oncles, les dels meus amics, totes eren cases construïdes amb el mateix patró: façana discreta, balcons de ferro, una porteria que es podia dominar amb un cop d'ull. La casa que tenia al davant, aquell vespre d'hivern, no em semblava que fos una casa per viure-hi barcelonins normals, amb aquell aire de palau gòtic. Jo no sabia, aleshores, que Salvador Espriu no era un ciutadà com els meus parents o com els meus veïns del carrer del Consell de Cent. No en sabia pràcticament res, de l'home Salvador Espriu, i només li havia llegit alguns versos i un llibre estrany, pel tema i pel llenguatge, que es deia Primera història d'Esther. Un llibre que m'havia semblat tan ple de secrets complicats com aquella casa modernista que tancava per dalt els jardinets del passeig de Gràcia.

Un cop a dins, el desconcert va ser encara més gran. No era una porteria clàssica, era un espai ampli i més aviat fosc, i no sabia per on tirar. Un home em va acompanyar a l'amagatall de l'ascensor. El senyor Espriu vivia en un pis alt. El senyor Espriu ja havia avisat, em sembla, que a les set en punt arribaria una visita. El senyor Espriu va preocupar-se tota la vida dels petits detalls.

Això devia passar el mes de gener de 1954. Poc abans el 13 de desembre, jo havia guanyat el premi de novel.la Joanot Martorell, amb Com ganivets o flames. El senyor Josep M.Cruzet, d'Editorial Selecta, que havia convocat el concurs, em va dir que seria bo que jo anés a visitar alguns membres del jurat. No tan sols per donar-los les gràcies sinó per escoltar algunes

Josep M. Espinàs. *Relacions Particulars*. Barcelona: La Campana, 2007.

p. 19 (Final, part 3a)

Creix la gespa i el somni ~~dolç~~ que he tingut és darrere meu atemperant els batecs. Unes mans afectuoses, unes mans d'home jove, parlant de desig s'enllaçaven a la cintura. No sé com la ~~vida pot trobar un camí pot~~ quietud del que m'envolta em permetrà que trepitgi per anar a algun lloc. (Quasi agrairia les veus dels obrers ~~canalles~~ delinquent o el timbre del constructor canalla). No sé quina edat ~~tenia al somn~~ mentre dormia, però ells ~~staven~~ era l'~~en~~ a la vora dels dissent. Els matins són freds i l'estufa ~~dei~~ deixa una flaire de gas ~~[illegible]~~ que suggereix contaminació. La llibreta es va oplint, però avui ni les paraules tenen sentit. Baixaré a prendre cafè i la pastilla, sortiré a caminar, o telefonaré el Martí. ~~Ha~~

La Júlia havia callat, no devia necessitar parlar amb mi. Podia ~~[illegible]~~ esbrinar si vivien al seu pis. Vaig baixar les escales i vaig observar la parella de merles que cada matí picotejaven entre la gespa. Feien l'efecte de ~~gaudir~~ disposar d'una esplèndida llibertat, però aquella sensació era, segurament, enganyosa. Tanco el tema, em dic que per sempre. I el torno a obrir.

~~Les veus dels pares m'acompanyen a estones; ells~~

Maria Barbal, prosa inèdita.

I

La vida és una fabulosa xarxa d'atzars, un laberint de metamorfosis imprevisibles. Només així s'explica que Dalmau Quintana retrobés, a París, catorze anys després de l'última vegada que l'havia vist, el general Josep Ribó, àlias el Coix, cèlebre cabdill català de la tercera carlinada, espasa apostòlica, trabuc de Déu i destral de la tradició, a les ordres del qual havia combatut durant tres anys que van marcar profundament la seva vida. I el retrobava, cosa encara més sorprenent, convertit en un pacífic i distingit ciutadà francès, poderós industrial metal.lúrgic, condecorat amb la Légion d'Honneur, tocat de pruïges filantròpiques i capaç, quan calia, de cantar la Marsellesa a plena veu enmig d'un cor format per les personalitats més il.lustres dels cercles polítics i financers de França, entre les quals era conegut com M. Joseph Ribau.

Val a dir que Dalmau Quintana, convertit al seu torn en gerent d'*Hilaturas Grau*, la fàbrica més important de la ciutat de Quor --nom tan lligat, d'altra banda, al del mític general carlí--, no s'havia pas desplaçat a París per participar en la fausta commemoració del centenari de la Revolució Francesa, que s'esqueia justament l'endemà de la seva arribada, ni molt menys encara amb la intenció de conjurar vells fantasmes del passat, sinó simplement per visitar l'Exposició Universal parisenca amb l'objectiu concret i puntual d'adquirir, al millor preu possible, una dotzena de màquines selfactines de la prestigiosa casa anglesa Mash & Dermond.

Com que no era qüestió de perdre temps, arribat a l'hotel es rentà i es canvià, dinà , examinà un plànol de la ciutat, sortí, s'encabí en un òmnibus ple com un ou que feia la línia de l'Exposició i, sense poder fixar-se gaire en les noves i antigues meravelles de la gran ciutat, que visitava per primer cop, es presentà en un tres i no res als pavellons britànics per donar un cop d'ull a les màquines tèxtils i temptejar el terreny. Volia enllestir la feina i tornar com més aviat possible a Quor.

Dalmau xampurrejava discretament el francès. Fou en aquest idioma que s'esforçà també a expressar-se el venedor anglès que l'atengué i que, després d'un breu diàleg, donà a Dalmau un catàleg amb els preus oficials dels diversos models de selfactines que fabricaven. També tingué el detall, intuint-hi un bon client potencial, d'obsequiar-lo amb una invitació al gran Ball de Gala que aquell mateix vespre, al Palais de l'Industrie, els expositors oferien al govern francès i a les autoritats municipals de París. Dalmau agafà el catàleg amb fingida indiferència i acceptà la invitació per compliment. No pensava acostar-s'hi, entre altres coses perquè no havia pas viatjat a París per passar-s'ho bé. Però la qüestió és que al final acabà anant-hi, tot i que, si hagués sabut que hi trobaria el general, tal vegada s'hi hauria repensat.

A la sortida del pavelló, després d'examinar bé les xifres del catàleg, fer quatre operacions amb una ploma que tragué de la butxaca i decidir que els preus no eren en principi tan alts com havia temut, Dalmau, arraconant momentàniament els seus propòsits d'austeritat, es permeté el luxe de pujar a un fiacre i d'ordenar al cotxer que, abans d'enfilar els carrers de la ciutat en direcció a l'hotel, donés una volta per les esplanades de l'Exposició Universal.

La perspectiva d'un negoci ràpid i rodó --potser clouria els tractes l'endemà mateix, pensava, i qui sap les rebaixes i les condicions que encara podria obtenir-- li féu veure les coses amb uns altres ulls. Així,

Josep Navarro. *Terra negra*. Barcelona: La Magrana, 1992.

Títol provisional de la novel.la: *Les hores detingudes*.

Argument

Aprofitant les vacances d'estiu, una professora de llatí visita les ruïnes d'Ostia Antica en companyia del seu marit. Accidentalment la mossega un escurçó i mor.

Aquest és el pròleg d'una història que en les pàgines següents es desenvolupa en dos plans que s'alternen. D'una banda, el lector assisteix retrospectivament a l'últim dia de la parella d'ençà que pugen al tren de rodalies de Roma fins a la mossegada de la serp. D'altra banda, en capítols intercalats, s'explica la personalitat dels membres de la família quatre anys després.

Els personatges

Ningú no té nom propi. Són: el pare, el marit, la filla gran, la filla petita, la minyona i l'amant.

El pare. Metge jubilat, vidu. Afeccionat a les ruïnes i a les monedes romanes, va ser ell qui va introduir la filla al món llatí. Va fer la guerra a l'Africa i sovint rememora el desert. Silenciós i metòdic.

El marit. Químic. Atuït després de la mort de la seva dona, passa un període de desconcert fins que assumeix la viduïtat. Troba la serenitat amb la lectura de clàssics llatins. Viu del record idealitzat. S'amotlla al tarannà del sogre, amb el qual viu en harmonia.

La gran. Aparentment afectada per la falta de la mare, en realitat està pendent que el pare es torni a casar. En el silenci familiar, alimenta fantasies. L'avi li fa respecte i una mica de por. Obsessionada per l'espai i les estrelles.

La petita. Creu recordar la mare, de tantes fotografies com n'ha vist. Es relaciona molt bé amb l'avi. Ella i la seva germana expliquen el món dels adults i de la ciutat.

La minyona. Substitueix una minyona que havia servit molts anys i que va morir fa poc. Es el personatge més distanciat del cercle familiar. Fa la seva feina amb eficàcia i silenci.

La difunta. Se sap què pensen els altres d'ella, i com és la seva conducta externa, però només es coneix la seva personalitat profunda per una carta inacabada i sense data que troba el marit en un llibre. Es forta de caràcter i apassionada per la bellesa clàssica.

L'amant. En realitat es tracta d'un petit engany al lector. L'amant que ella diu tenir a la carta és un professor universitari a frec de la jubilació pel qual sent una vivíssima atracció intel.lectual. L'amant autèntic és un alumne.

Ramon Solsona. *Les hores detingudes*. Barcelona: Quaderns Crema, 1993.

Primeres impressions humanes .

Juliol de 1989. L'avió s'ha enlairat de l'aeroport de Viena sense problemes. Les hostesses austríaques ens serveixen polidament una copeta de vi blanc. Totes són rosses i gairebé totes tenen els ulls clars.

Jo tenia una idea sobre Rússia. Me l'havien donada les novel·les i els periodistes; la idea de la fantasia i de la guerra freda: tancs soviètics creuant l'estepa nevada i immensa.... I volia saber què hi havia de realitat rere el que m'havia estat anunciat i relatat. Volia mirar i escoltar els dolents de les pel·lícules d'espies; volia conèixer els habitants de les estepes congelades que, des de l'altre cantó, lliuraven una guerra freda on, des del seu punt de vista, els sòviets eren els bons i els Estats Units els dolents.

—Rússia és un misteri.—Afirma una dona del grup que passa els cinquanta i duu una cua punk. El seu marit li diu Ángeles

A la U.R.S.S., hi viuen 285 milions de persones en 15 repúbliques federatives. Hi ha unes 160 llengües reconegudes. Explica la guia que estic llegint: 160 llengües ...

—Si viatjar és aprendre, el gust pel contrast i la necessitat de veure llocs diferents, la U.R.S.S. és ideal. Jo hi he vingut per això.—Em diu un home ros d'uns quaranta anys que calbeja elegantment, amb uns cabells de color blat daurat, i sosté amb honestedat una pipa sota el bigoti. Fa cara de professor i hi afegeix: —Que a la U.R.S.S. hi hagi problemes nacionals té també una lectura positiva: si hi són vol dir que la diversitat es manté i si es manté és perquè la particular conformació del sistema, malgrat la voluntat assimiladora dels grups de poder, les conserva. Això no passa a Europa, Europa és l'hamburgueseria substituint els restaurants propis, no li sembla ?

Em quedo una mica parat. Abans que jo respongui, un jove morè i amb ulleres, que viatja amb un altre xicot menut també amb ulleres, pell pàl·lida i llavis fins, libidinosos, interromp:

—Què més voldrien aquests que menjar hamburgueses !